

Euskal Herrian arrotza zen euskalduna

LUIS MARI MUJICA

Ikuiluan behi gorria eta idi beltza goseak marruka zeuden. Behiak kopetakoak jotzen zituen ganbelaren kontra, erneguz. Simaur lurruna ketan igotzen zen.

Anttoniak Ama Birjina Arantzazukoari bederatziruena eginga zion oheratu aitzinetik. Koipez zikinduriko estanpa musukatu zuen eta errezoetako euskal liburuska maketsean sartu.

— *Ama, bosterdietetan esna naazu* —esan zion urduri Ernestok oheratzerakoan—. *Despertadoreari korda, bazpare, eman, azkenaldean ez daille ondo eta.*

— *Egon ai lasai, seme; nire kontu* —erantzun zion Anttoniak etsipen disimulatuaz—.

Gau hartan amak Ernestori laztan luzeagoa eman zion eskui-neko bularraren kontra hertsatuz, nolabaiteko presagioz edo. Seme hura, baserritik kanpo, Iruna lan-bila zihoan, eta, seguraski, urte erdian ez zen itzuliko.

Ernesto eri zegoen, asmaz joa. Baserriko edozein eginbehar fisikok berehala akitzen zuen, arnasestuka jarriz. Baserriko lan astunak eta baldarrak, noski, ez ziren egokiak bere gaitzerako.

“*Seme, artu al dek pastilla...?*”, “*Seme, esnea eta jarabea artu al 'ittuk?*” “*Seme, galtzerdi bustiak aldatu al 'ittuk?*” gisakoak esaten zizkion kezkatu amak. Ernestok kolore zurbila zuen. Aitak ere ikuiluko lanetatik kanpo mantendu ohi zuen... Eskolan ibili zenean mutil azkartzat zeukan maisuak, baina osasunez argala eta erkina zen. Idazterakoan letra oso ona giten zuen.

Osaba apaizaren kontseilua jarraituz, hirira lan baten bila

joanen zen, bulegoko izkribatzaile, udaltzain, atezain, dendalagun edo beste edozer egitera... Aita hil zenean Migel anaia zaharrena baserriaren arduraz gelditu zen; Xaturnino, bigarren anaia, berriz, morroi joan zen Urreztieta baserrira. Ernesto ahulegia zen gaudu-janetan eta soroan goldean jarduteko. Etxean, oraindik, Martina eta Julianatxo ahizpak gelditzen ziren amaren laguntzaile.

— *Antonia, seme ori etzeon ondo; makal eta eskaseegia den baserri-lanetarako. Obe 'en On Zelestino, ire anai apaizaren bitartez, Donostin, Irunen edo beste edonun lan ariñago bat bilatzea. Baserrirako ez din terrajerik, ez abelerarik seme orrek* —esan zion Eusebia ahizpak—.

Arratsalde batean On Zelestino apaizak Irundik deitu zuen telefonoz gestioak eginak zituela, eta Aduanatako bulego batean aurkezteko astezkenean. Bulegora atezain gisa joanen zen, atea ireki, telefonoa hartu, ofizinak zaindu, eta abar egiteko.

Antonia deialdi harekin biziki poztu zen. Azkenean, seme asmadun gaixoak lan egokiagoa edukiko zuen. Amari, halere, behala kezka ezkutua sortu zitzaion Ernesto semeak gaztelania ongi ez zekielako. Izan ere, Goierriko herriska hartan ez zen euskara baino egiten edonon, eta eskolako maisu erdaldunak ez zien pedagogia onez gaztelania erakustea lortu. Herriska haietan soldaduska zen gaztelania ikasteko biderik derrigorrezkoena. Melillara, Burgosa, Madrila, Kastilla Herrira, eta abar joaten zirelarik. Ernesto, ordea, asmaz gaiso zegoelarik, soldaduskatik libre gelditu zen; Nafarroako Amezkoetara ere gaztelania ikastera ez zuen joan nahi izan.

Antoniak so egin zuen hormako erloju handira. Bost eta erdiak ziren orduantxe. Ernestoren gelara joan zen. Semea, dagoeneko, esnai zegoen mantaz erdiestalita.

— *Seme, ordua 'ek. Sukaldera nijek gosaria prantatzera. Jeixterakoan ez ai aaztu pardela ekartzeaz. Etoi adi seituan!*

Ernestok gelatik sumatzen zuen Migel anaia zaharrena, dagoeneko, ikuiluan behi gorria jezten ari zela. Negar isila egiten zuen baserrian hain ezeza, ahula eta alferrikakoa sentitzean. Baserritik kanpo joan beharrak maluraz penatzen zuen.

Leiho tipiko leihatila ireki zuen. Kristalean zehar soroak eta belardiak ziren nabarmen; baita etxe gibeledu baratzea tomate, kipula eta azekin. Artasoroan berak ipinitako txorimaloa zegoen, agurka bezala, besoak haizera mugituz. Hura dena utzi beharrean

kausitzen zen Irungo hiri arrotzean itzaltzeko... Nahiz eta haseran Eusebia izebaren etxera bizitzera joan, ez zen, agian, ongi moldatuko hainbeste gizon gaztelau, andaluziar, galiziar eta estremeinonen artean...

Eguzkiaren lehen izpiak belardi leunera eta artaburu gizenartara erortzen ziren bozkarioz. Behi gorria laster aterako zen larre-
ra. Egun hartatik gerora, ordea, behia bera gabe joanen zen.

Amak gosaria prestatzerakoan *"Seme erkin onentzat ez ote dau lanik errian bertan, udaletxean, alondigan?"*, *"Nola moldauko ote da urrutiko irian?"*, *"Eusebia aizpari esanak zetuanat egoskariz eta aragiz ongi mantentzeko, kastuak pagatuko dizkiotela eta"*, *"Seme au, bai, eskaxa atea zait eta laundu bearra dao"* zioen bererikiko.

Anttoniak, gosariatz gain, tren-biderako hamarretakoa prestatu zion, hau da, txorizo-mutur handia eta tomate-xerra gozoa.

Ernesto sukaldera hurbildu zenerako katu beltza inguratu zitzaion, eta isatsaz laztan astitsiak egin galtzerdiak igurtziz. Katuak ere sumatzen zuen Ernestoren joanbearra.

— *Ernesto, otsok amarretakoa. Iruna allatzen aizeneko ordu-bata izango 'ek eta ez ebali txantxetan ezer jan bare...*

Ondoren aurreko egunetik prestaturik zuen saskia erakutsi zion:

— *Seme, bi ollo gorri auek izebantzat; baita urdaiazpikoa eta gaztaiak ere. Izebai esaiok datorren astean beste pardel-txoa bialiko diodala.*

Migel anaia zaharrena, ordurako, talo-esnea hartzen ari zen, astiro, mahai ertzean. Aitona zaharra, berriz, sano konkorturik, artilea biltzen ari zen. Noiz-noiz, okotzeko bizar urdinetara eramaten zuen esku aihentsua, biloba Ernestoren partidaz bere heriotza hurbilago auresumatuko bailuan. Malenkonia gaitza zuen aitonaren so apalak. *"Auskalo, noiz artio deun attajaune"*, *"Akaso, ez diat bizirik ikusko gehiago"* pentsatu zuen mutilak. Ernestori, mahai-buruan, malko bi isuri zitzaizkion disimuloz. Etxe hartan, aita hil zenetik, aitona zen gizonezkoetan erreferentzia bakarra. Ernestok Migel anaia zaharrari halako errezeloa zion heredentzia zela eta.

Baserrian, Ernesto joanda ere, oraindik ama, Migel anaia eta beste bi arreba gelditzen ziren lanetarako. Aitonarekin, noski, ez

zitekeen kontatu luzarorako. Ernesto, berriz, gaixo-piura harekin ez zen baserrian geratzekoa...

Ernestok egutegian jarri zuen begia. Iraileko Andra Maritan ez zen festetarako etxean egonen. Galtzerdietan laztanka ari zitzaion katuak, kolpean, magalera jauzia egin zion eta eskua milikatu. Irunen ez zuen halako laztanik sentituko. Sukaldean, bestalde, ezkaratzeko hormetan zintzilik geldituko ziren galbahea, zintzarriak, idi-uztarria, uhalak eta abarketak. Asma madarikatu harengatik ez izanik, ez zituen haiek denak utziko. Bizitzaren patua ze latza zen...!

Amak eta Martina arrebak lagundurik, herriko tren-estaziora jaitsi zen. Trena lurrun-mordotan bilduta, gurpil-bielen mugimendu azkarrez, berehala iritsi zen.

— *Seme, deittu zak telefonoz, edo bestela eskribittu. Allatu bezin pronto urdaiazpikoa eman izebai. Zerrikia luzaroen ondatu eiten 'ek.*

— *Bai, ama, ez kezkatu. Kasu eingo 'et.*

Anttoniak eta Martina arrebak estuki laztandu zuten Ernesto. Honek baserriko larretara jasotzen zuen azken soa. Malda haietan geldituko ziren *gorri, pintto, ankestu, ipurtontor, muturbeltx* deituriko behi, ardi, txakur eta besteak.

Ernesto, azkenean, lokomotibaren lurrunetan galdu zen. Inoiz hiri batean ez izanak kezka larria sortzen zion. Behin bakarrik izana zen Donostian Hernanin aitak behi beltza saldu zuenean, eta, beste batean, Tolosan aita, oso gaisorik, ospitalera eraman zutenean.

Ernestok ez tul egin zuen departamenduko leihorantz itzulita, disimulatzearren eskua ezpainetan ipiniz; birrikak aski jota zeuzkan.

Trenetik lantegi handiak ikusten zituen; han-hemen "*Abrasiveas*", "*Expediciones internacionales*", "*Tornillería y Ferrajes*", "*Cartonajes*" gisako iragarkiak. Hura guztia arrotza zitzaion.

Irungo geltokira iritsi zenean ia dena estrainu, bitxi, zitzaion. "*Prohibido estacionarse en el paso de traviesas*", "*Expendeduría de tabaco*", "*No se expiden billetes hasta las 3 de la tarde*" bezalakoak irakurri zituen. Ernestok uste zuen Irunean euskara gaztelaniaren parekide izanen zela. Berak gaztelania ozta-ozta zekien. Umetan herriko eskolan apenas ikasi zuenik, eta soldaduskara

eritasunagatik ez joateak zapo-erdara baldar batez baino ez jabetzea suposatu zion. Ernestok, halere, uste zuen Euskal Herrian euskaldun gisa jokatzeko eskubidea zuela edozein hiri eta herri-tan euskaraz mintzatuz. *"Zeatik lotsatu bear nauk euskera delae-ta", "Moldauko nauk", "Eskubidea zeukat ene aberrian euskeraz bakarrik baliatzeko!"* berekiko.

Ernesto kale-bila hasi zen:

— *Serapio Mujika kalea, jauna, mesedez?*

Txapela tipia kaskoan finkaturik zeraman gizonttoak ez zion deus ere ulertu, eta inolako esparik gabe erantzun:

— *Mire,zeño, como no me hable en cristiano no ze lo entiendo...*

Ernestok, ezten batez minduta bezala, ezpainak estutu zituen, eta ondoren:

— *¿Podría usted Serapio Mujikakalea donde esstar desir?*

— *Coja la primera a la izquierda, luego a la derecha, no ze tuerza, y allí mismamente ze lo encontrará.*

Gizontto andaluziarrak, hau adierazterakoan, so harroa bota zion gaztelaniar taxuz mintzatzen ez zen euskaldun petoari. *"Ze habrá visto, ni zaben hablar como Dios manda..."* bota zuen.

Ernesto izebaren etxetik igaro zen, lehenik, urdaiazpikoa eta gazta, besteen artean, uztera, eta Aduanako bulego-zuzenbidea non zegoen ere zehatz jakitera.

Osaba apaizak izebari utziriko papertxoan *"Delegación de Aduanas. Frontera Norte. Oficina de expediciones"* idatzia zegoen. Goiz hartan bertan espero zioten bulegoan. Izebak kale-adierazpenak eman zizkion. Bertaratzean gizon bibotedun eta ile beltz, sarri-dun bat topatu zuen.

— *¿Es usted Ernesto Zubeldia Eskisabel?* —Erantzunik emateko astirik gabe ekin zion bulegariak: —*Está bien. Le esperamos. El jefe quiere hacerle antes unas preguntas. Pase usted...*

Ernesto urduri zegoen. Arrotz sentitzen zen Irunen tren-gelto-kitik jaitsi zenetik... Halere, *"Euskal Errian natxok, ezta?"* berekiko.

Bulego-burua Kepa Mikelarena zen. Nafarra. Euskararik ez zekien.

— *Ya me ha informado su tío cura, que llegaba usted con in-*

tención de trabajar, pero antes deberá pasar unas pruebas, pues son varios los que han hecho solicitud para encargarse de la recepción de los clientes, teléfono, correos y otros servicios. Cada solicitante estará de prueba en la recepción durante tres días. Al término de ella se comunicará a cada solicitante con quién nos comprometeremos para el puesto.

Ernesto urduriago jarri zen, posturako bera bakarria zelakoan baitzegoen.

Inguruan ez zen euskaraz tutik ere entzuten.

Ernestok lehen proba-txanda hurrengo egunean eginen zuen. Bulegoko telefonoa hartzean:

— ¿Quién es?— esan zuen motel.

— Aquí desde la Inspección de Hacienda. Por favor, que se ponga al teléfono es Sr. Miquelarena.

Ernestok, berehala, bulego-buruaren linea hartuz:

— Inspección dise que se ponga teléfono.

Mikelarena jaunak, beretik aterata, erantzun zion:

— Pero hombre, no se dice "que ponga", sino que "se ponga".

Segidan, beste dei bati erantzunez Ernestok "Aquí tiene erreka, desde Frantzia es...".

Mikelarena jauna laster ohartu zen Ernestok ez zekiela egoki gaztelaniar mintzatzen eta osaba apaizari telefonoz: "Don Celestino, no puede ser, no puede ser..., este chico habla torcido... No podemos cogerle en la sección de recepción, lo siento mucho".

Ernestori bulego-buruak bere desenkusak eta aitzakiak azaldu zizkion. Ernestoren beste lehiakideak Andrés Hernández Revuelta, José Cano Pedrosa, Manuel Calatayud Mata ziren. Andaluziar bat, burgostar bat, extremeino bat.

Probaeguna amaitzean, Mikelarena jaunak Ernestori esan zion:

— Mire, lo sentimos mucho, pero usted no vale para este puesto. Dése cuenta que estamos en Irún. Suponíamos que usted hablaba correctamente el castellano. Y que le conste que yo soy aberchale...

Ernestok negar-gura sentitu zuen bere burua burlatua ikustean. Euskara madarikatzekotan eta pikutara botatzekotan egon zen... Birikak jota, berriro, estularriz eztulka hasi zen Mikelarena

jaunaren aintzinean... Biziki mindua sentitzen zen. Mikelarena jaun *aberchaleak* bulegoan andaluziar, gaztelau edo extremeino bat lehenetsi zuen.

— *No se apure usted —erantsi zion—. Su tío cura me ha dicho por teléfono, que mañana podrá presentarse en la oficina de Abastos del Ayuntamiento, porque necesitan un chico que sepa vascuence...*

Mikelarena jaunaren bulegoan Manuel Calatayud Mata jaun-a hautatua izan zen posturako. Mikelarena jaun *aberchaleak* halako lotsa ere sentitu zuen goierritar gazte euskalduna bere bulegoan hain ezeza eta arrotza ikusi zelako. Itxuraz, bulegari nafarrak gau-eskola batean ordu batzuk eginak zituen euskara ikasten, baina, azkenean, klaseak utzi zituen baxoerdiak medio, beste anitzek gisa, "arinaiztarra" zelako; alabatxoa, ordea, ikastolara bidaltzen zuen. Aski zuen...

Ernestok negar egin zuen gau hartan izebaren etxean. Ordu-rarte ez zuen uste izan Euskal Herrian gaztelania mintzatzeko hain "jarria" egon behar zuenik. "*Euskal Errian ote nago?*", "*Nere aberrian euskera ez den izkuntza bat txarki mintzatzeko eskubiderik ez al det?*", "*Erdaldunak, akaso, Ordizian eta Tolosan iristen ote dira nik gaztelania aña euskaraz itzegitera?*", "*Mikelarena jaunak "abertzaletzat" ote dauka bere burua?*". Ernestok ez zuen gau osoan lo egin... "*Ez, ez, eskubidea diat ene aberrian bigarren izkuntza txarki mintzatzeko*", "*Ni euskalduna nauk, arraiol!*", "*Irun ez al dago Euskal Errian, bada?*".

Ernesto, izebak paraturiko gosaria —arraultze frijituak eta kafesnea— hartu ondoren, gonbidoka hasi zen, eztulak emanda. Arraultzearen goringoa —masa horia— kafe koloretan bildua mahai gainera joan zen.

— *Ernesto, ez adi estu jarri! Ikusiko'ek, Udaletxean artuko aute. An euskaldun bat bear ditek. Benga, ar ezak, berriro kafesnea...*

Izebak pazientziaz bildu zuen Ernestok lurrera erauziriko gonbido-ore horixta. Ernestok, ordea, ez zuen kafesnea berrikitan harztea jasan. Bere urdailak ezin zuen ezer hartu. Hain zegoen lurjoa, birrindua, lotsatua...

Udaletxera joan aurretik, bada-ezpada, Ernesto beste zenbait tokitara lan bila joan zen. Osaba apaizak udaletxean bilaturiko postua ez zen, ausaz, ziurra, eta probatu egin nahi zuen... Egunka-

rian begiratu ondoren okindegi batean, kamioi-garraiotako bulego batean, publicitate-entrepresa batean, garbigai-generoen salmenta-katea batean, eta abar galdezka ibili zen. Denetan, ordea, "Ya no necesitamos a nadie...", "Hoy mismo hemos cogido un chico para el puesto", "Con ese castellano torcido... mal puede servirnos en esta oficina", "Ez, ez erdaraz mintzatu beharko zinake...", "Acaso, le necesitaremos el mes que viene" gisakoak entzunak zituen.

Erantzun horiekin etsita, osaba apaizak udaletxean bilaturiko postuaren berri jakitera joan zen. Egia ote zen euskaran zekien euskaldun bat eskatzen zutela posturako?

Udaletxera abiatu zen, eta, pixkana lasaitzen hasi zen. Euskara eskatzen bazioten nork jakinen zuen Irunen hark baino hobeto txikitandik edoskitako hizkuntza? Udaletxera iritsi orduko, Ariztie-ta jaunak itxaroten zuen:

- *Siéntese. Me han dicho que no ha podido entrar usted de recepcionista en la oficina de las Aduanas Comerciales a causa del euskera. Lo siento. Ya sabe cómo es Irún... Aquí, sin embargo, se trata de un puesto de euskera en la sección de Abastos. Pero antes deberá pasar un examen, pues hay varios solicitantes.*

Ernesto bere buruaren jabe sentitu zen, behingoz. Azkenean, euskaraz eginen zuen lehiaketa; haurtzarotik ongi zekien mintzatzera behar bezala egokituko zen; irundar euskaldun-xemeen euskara eskaxa gainditzeko ez zuen kezkarik eduki behar.

Bulegotik irteterakoan Martxial Peluaga, lehendik ezaguna, agurtzera etorri zitzaion. Aspaldian Ordizian ikusia zuen. Martxial Peluaga zen, prezeski, azterketako formulak egitea arduratzen zena. Ernesto areago lasaitu zen halako lagun zaharra ikustean...

- *Zer moduz, Ernesto?*
- *Zuen leiaketara netorrek postua lortzeko. Bost bat egun badizkiat, eta gaztelania taxuz mintzatzen ez dakidalako kanpoan utzi zidatek. Emen, behintzat, euskera ezkatzen dezute, ezta?*
- *Noski, euskaraz —erantzun zion bermuki Martxialek, bizkarreran eskuaz kolpetxo bat ematen ziolarik—. Baina, bada-kik, aurrez, euskarazko ariketak dauzkazute, lehiakideak lau zaretelako; hiru irundar eta hi heu.*

Ernesto, lehenengo aldiz, konfidatuagoa sentitzen zen. Berak

irundarrek baino euskara jatorragoa zuen. Kalekume haiek ez zekizkiten baserriko euskara zaharraren segetuak, escera zaharrak, esamoldeak, eta abar. Berea izan zitekeen postu berria. Horrela kitaturik ikusiko zuen Aduanako bulegoan sentituriko lotsa... Aurrerantzean, gainera, apropos mintzatuko zen oker gaztelaniaz; bera euskalduna zen eta euskaldunek espainola baldar mintzatzeko lotsarik ez lukete behar. Euskal Herriko lehen hizkuntza euskara da, erdaldunek ere ikasi beharrekoa. Gerora, "Euskal Herrian Euskaraz" taldean sartuko zen lehenengotasun hori aberriko zoko guztietan aldarrikatzearren. Gaztelauak, andaluziarrak, estremeinoak euskara ez zekiten beste "vasco" txotxoloak ziren, hain zuzen, Euskal Herriaren irrigarri eta deitoragarri, "vascuencez" soilik mintzatzeko zirenak... Burutapen haiek guztiak hausnartzen zegoelarik, euren artean erdaraz mintzatzeko ari ziren hiru gazte (bi neska eta mutil bat) ikusi zituen azterketa egiteko ziren gela-tean. Erdaraz, soilik, ari ziren. Gaztetxoak ziren. Gramatikako euskal aditz-flexio eta deklinabideei buruz mintzatzeko ari ziren. "Ba, euskeraz itz egiteko ere gauza ez dituk. A ze euskaldun pattalak!" Ernestok berekiko halako jas batez.

Martxialek lehiaketa-gelara deitu zituen laurak.

— *Eser zaitezte —esan zien—. Lehiaketa idatzia izanen da. Gramatikazko galdera, ariketa batzuk, eta, azkenean, idazkitxo bat. Letra garbiz egin, arren.*

Ernesto Bilbora joana zen lehengusuaz pentsatzen jarri zen, bat-batean. "Arek bai ondo zekik gaztelania... Ikurrinez josita etortzen duk etxera. Errikoekin eta arrebarekin, ordea, erderaz bakarrik egiten dik. Orra gure erriaren abelera...". Eztulari eman zion, supituan, azterketa-orriak aitzinean ikusi zituenean. Martxialek Ernesto urduri zegoela sumatu zuen. Ez zuen uste, ordea, Ernesto ikastolara edo gau-eskola batera inoiz joan ez zenik.

— *Has zintezkete—esan zien—.*

"*Eduerne, pásame el bolígrafo azul, por favor*" entzun zuen bere gibelean. "*No, espera, te doy el negro, pues tiene poca tinta*"— besteak—.

Ernestok lehen galderak euskara batuan deklinabide-mugatuaren zerrenda (bokalez amaituriko hitzetan) eskatzen zuela ikusi zuen. "*Deklinabidea?*" —berekiko Ernestok—. "*Bai, gizona, gizonarekin, gizonari, gizonetaz, eta abar!*". Ernestok etxean "*gizoneritogia eman*", "*mailuarekin jo*", "*amakin jun*" gisakoak entzunak

zituen. Bigarren galderan aditzen ahalerazko flexioa eskatzen zitzaien. *Naitteke, zitteke, zaitzake...* idatzi zituen. Eta gero, beste formuletan, *zijoan, zoatza, zetuat, ziñuztan*, eta abar goierriko moldera. Azkeneko ariketa idazketa bat zen. Gaia "*Hiritarren betebeharrak*". Pentsatzen egon zen minutu pare bat, eta idazten hasi:

"Irian dagonak iritar bezala zintzo jokatzeko jakin bear du; agintarien ordenak bete bear dittu estriñan, eta eskatutakoak egiñ, eskubideak eta betebeharrak parekoak diralako...". Eta abar.

Ernesto pozik atera zen azterketatik. Erraza iruditu zitzaion. Joan Oñatibiaren gramatika —*gipuzkerazkoa*— aurreko hilabetetan erreparatua zuen baserrira euskarazko bertso liburu bat etorri zitzaiolako. Ernesto, halere, ez zegoen ados azterketan mintza-probarik ez egitearekin.

Hurrengo egunean, izebaren etxean bazkaltzen ari zelarik, telefono-deia jaso zuen udaletxetik. Bertan posturako Edurne Zelaia eta Hernández neskatxa hautatua izan zela komunikatu zioten, azterketa onena hark egin zuelako... Ernestok ezin zuen sinetsi. Bada-ezpada, udaletxera azterketa ikustera abiatu zen. Ez zen posible neska hark berak baino hobeto egitea! Galdera guztiak erantzun zituen... Atezainak, Martxial Peluagaren partetik, azterketa-orria luzatu zion eskatu bezain pronto. Ariketan *naitteke* (naitteke), *zijoan* (zihoan), *zoatza* (zoaz), *det* (dut), *ziñuztan* (zintudan), *bear* (bear), *gizoneri* (gizonei), *dittu* (ditu), *zetuat* (dizkiat) gisa-koak tatxatuta zeuden, alboan *euskara batuan* legezkoak ziren formulak azaltzen zirelarik tinta gorritz. Ernesto ez zen euskaldun alfabetatua mintzaira arautuan. Postu hartarako euskara batua eskatzen zen. Mintzamina baino garrantzitsuagoa zen, beraz, idazketa *akademikoa*...

Ernestok arratsalde hartan bertan Goierrirako tren hartzearabaki zuen. Ez zen izebaren etxetik pasatuko janzkiak hartzera. Zeharo suntsitua, lurjoa zegoen... Irunek ez zion bere altzoan hartu nahi izan. Treneko komunean ezitulari eman zion, eta, halako batean, gonbidoarekin batera odola ere atera zitzaion...

Amak etxeko sukaldean, deus ere abisatu gabe, Ernesto sartzen ikustean "*seme, zer egin dek Irunen?*" galdetu zion. Ernestok, ordea, ez zion ezer ere erantzun goiko gelako bidea hartzen zuelarik.